Od autora bestselleru
Gentleman v Moskvě

SVĚTOVÁ PRÓZA

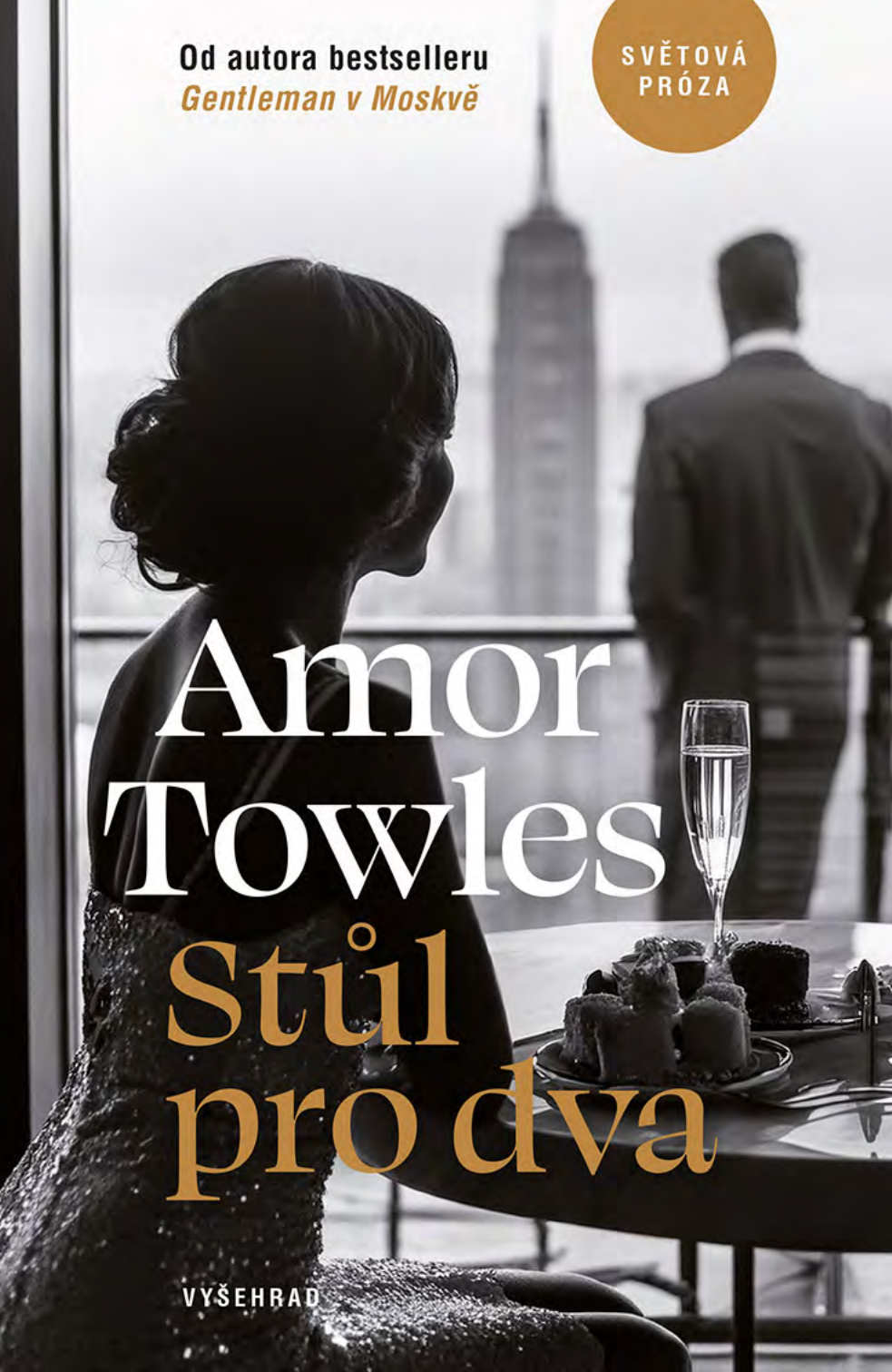

Amor Towles

Stůl pro dva

VYŠEHRAD

Stůl pro dva

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Amor Towles
Stůl pro dva – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Amor
Towles

Stůl
pro dva

Amor Towles

Stůl pro dva

Přeložily Anežka Dudková
a Tereza Marková Vlášková

VYŠEHRAD

Copyright © 2024 by Cetology, Inc.
Translation © Anežka Dudková a Tereza Marková Vlášková, 2024

ISBN tištěné verze 978-80-267-3037-8
ISBN e-knihy 978-80-267-3038-5 (1. zveřejnění, 2024) (ePDF)
ISBN e-knihy 978-80-267-3048-4 (1. zveřejnění, 2024) (epub)
ISBN e-knihy 978-80-267-3049-1 (1. zveřejnění, 2024) (mobi)

Věnováno památce mého otce
Stokleyho Portera Towlese

New York

Fronta

1.

V posledních dnech posledního cara žil v jedné vesničce sto padesát kilometrů od Moskvy jistý rolník jménem Puškin a jeho žena Irina. Třebaže nebyli požehnáni žádnými potomky, měli útulnou chaloupku o dvou místnostech a několik akrů půdy, na níž hospodařili s trpělivostí a houževnatostí vlastní lidem jejich postavení. Brázdu za brázdou orali půdu, zasévali a sklízeli úrodu – kmitali po poli jako člunek po tkalcovském stavu. Na konci dne se pokaždé vydali domů, kde u dřevěného stolku povečeřeli zelňačku a pak upadli do bohabojného spánku prostého lidu.

Přestože rolník Puškin nesdílel se svým jmenovcem nadání pro slova, v hloubi duše byl básníkem – a při pohledu na pučící březové lístky, letní bouřky či zlatavý podzim mu srdce napovídalo, že vedou uspokojivý život. Vlastně natolik uspokojivý, že kdyby Puškin při obdělávání půdy odkryl starou bronzovou lampu a vypustil z ní prastarého džina, který by mu nabídl splnění tří přání, Puškin by netušil, co žádat.

A všichni moc dobře víme, kam takový druh štěstí vede.

2.

Podobně jako mnoho ruských rolníků byli i Puškin a jeho žena členové *obščiny* – družstva, které si pronajímalo půdu, přidělovalo pozemky a dělilo se o náklady na provoz mlýna. Členové *obščiny* se příležitostně scházeli a rozmlouvali o záležitostech, které všechny pálily. Na jednom takovém setkání na jaře roku 1916 vylezl na pódium mladík, jenž sem dorazil až z Moskvy, a jal se jim vysvětlovat, jak je nespravedlivé, když deseti procentům obyvatelstva této země patří devadesát procent půdy. Náramně dopodrobna popisoval, jak si kapitalisté dovedou osladit život a namastit si vlastní kapsy. Závěrem vyzval všechny přítomné, aby se probrali z letargie a přidali se k němu na pochodu k nevyhnutelnému vítězství proletariátu všech zemí nad utiskovateli.

Puškin politice příliš nerozuměl, nebyl ani moc vzdělaný. Nechápal proto úplně všechno, co onen Moskvan vykládal. Návštěvník však hovořil s takovým zanícením a užil tolika barvitých výrazů, že Puškina zkrátka těšilo sledovat, jak se před ním mladíkova slova producírují, stejně jako by si užíval pohled na transparenty při velikonočním průvodu.

Tu noc Puškin i jeho žena kráčeli domů mlčky. Vzhledem k pozdní hodině, jemnému vánku a sboru cvrčků v trávě se to Puškinovi zdálo zcela případné. Jenže Irinino mlčení se podobalo spíš tichu rozpálené pánve – těsně předtím, než na ni vhodíte tuk. Protože zatímco Puškin si mladíkova slova užíval, Irinino vědomí se kolem nich sklaplo jako past. Se slyšitelným cvaknutím se jich zmocnila a neměla je v úmyslu pustit. Vlastně se mladíkových argumentů držela tak pevně, že kdyby je snad chtěl zpátky, musel by se prokousat vlastními větami stejně, jako když si lapený vlk přehryže svůj kotník.

3.

Rolnická moudrost staví na jediném zásadním axiomu: Války pomíjejí, státní činitelé se dostávají k moci a zase o ni přicházejí, postoje získávají na oblibě a zase ji ztrácejí, zato brázda je na konci dne pořád jen brázdou. Puškin proto sledoval válku, pád monarchie i vzestup bolševismu prizmatem rozvážného Metuzaléma. Jakmile nad matičkou Rusí zavlály srp a kladivo, byl připravený chopit se pluhu a pokračovat v celoživotní práci. Tudíž ho zcela zaskočilo, co mu jeho žena oznámila v květnu 1918 – že se stěhují do Moskvy.

„Do Moskvy," zopakoval Puškin. „Proč bychom se pro všechno na světě měli stěhovat do Moskvy?"

„Proč?" rozčilovala se Irina a dupla si. „Tak proč? Protože na to nazrál čas!"

Na stránkách románů z devatenáctého století se nezřídka stávalo, že krásné, urozené dívky vychované na venkově zatoužily po životě v hlavním městě. Koneckonců právě tam byla k vidění poslední móda a právě tam se mohly naučit nejnovější taneční kroky a *sotto voce* probírat aktuální milostné pletky. Podobně toužila po životě v Moskvě Irina, protože právě tam se dělníci v továrnách jako jeden muž oháněli kladivy a tam se z každých kuchyňských dveří linula slova proletářských písní.

„Přece jsme nesvrhli panovníka z útesu jenom proto, abychom oslavovali staré pořádky," zdůraznila Irina. „Jednou provždy nazrála chvíle, aby Rusové položili základy nové budoucnosti – bok po boku, krůček po krůčku!"

Hádal se Puškin, když mu Irina všemi těmito slovy a mnoha dalšími vyložila svůj postoj? Dal snad průchod prvotnímu zdráhání, jež mu vytanulo na mysli? Ne. Namísto toho začal opatrně, hloubavě formulovat protiargumenty.

Zajímavé je, že stanovisko, které se před ním začalo rýsovat, vycházelo ze stejných slov, jaká předtím užila Irina: *Nazrál čas.* Ten obrat mu totiž vůbec nebyl cizí. Vlastně se s ním cítil velmi úzce spřízněný. Už odmalička Puškina ráno budil a večer ho ukládal ke spánku. „Nazrál čas zasít," tvrdil mu na jaře, když vytahoval rolety a vpouštěl dovnitř světlo. „Nazrál čas sklidit

úrodu," vybízel ho na podzim, když zatápěl v kamnech. Nazrál čas podojit krávy, shrabat seno, zhasit svíčky. Takže nazrál čas – nikoliv jednou provždy, ale zase jednou – udělat to, co člověk dělal vždycky, podobně jako to dělají slunce, měsíc a hvězdy.

Tuto odpověď si Puškin začal rozmýšlet oné první noci, když ulehl do postele. Pokračoval v tom následujícího rána, když se ženou kráčeli orosenou trávou na pole. A na podzim onoho roku, když naložili na povoz veškerý svůj majetek a vydali se do Moskvy, stále ještě neskončil.

4.

Osmého října dorazili manželé po pěti dnech strávených na cestě do hlavního města. Není třeba vypisovat všechny výjevy, které se jim naskytly, zatímco si to rachotili po hlavní třídě: jak poprvé spatřili tramvaj, pouliční lampy, šestipatrové domy; uspěchané davy a luxusní obchody; proslulé stavby jako Bolšoj těatr nebo Kreml. Nic z toho není třeba vypisovat. Zcela postačí říct, že jejich prvotní dojmy se diametrálně lišily. V Irině totiž rozvířily cílevědomost, naléhavost a nadšení, zatímco v Puškinovi vyvolaly pouze úděs.

Dospěli do centra a Irina nehodlala ztrácet čas odpočinkem. Nakázala Puškinovi, ať počká u vozu, rychle se zorientovala a zmizela v davu. Do večera jim zajistila garsoniéru na Arbatu, kde místo carova portrétu pověsila fotografii Vladimira Iljiče Lenina ve zbrusu novém rámu. V průběhu druhého dne stihla vybalit a prodat jejich koně i povoz. Třetího dne jim oběma našla práci v Družstevní pekárně Rudá hvězda.

Ta dřív patřila firmě Crawford & Co. z Edinburghu (pečeme pro královnu od roku 1813), sídlila v prostorách o pěti tisících metrech čtverečních a měla pět set zaměstnanců. Pyšnila se dvěma sýpkami a vlastním mlýnem přímo v areálu. Nacházely se tam sály s obrovskými dížemi na těsto, sály s obrovskými pecemi a sály s běžícími pásy, po nichž se krabice s pečivem posouvaly přímo na korby zaparkovaných nákladních vozů.

Irina měla původně zastávat pozici pomocnice jednoho z pekařů. Pak se ale uvolnila dvířka od jedné trouby a Irina se chopila hasáku s takovou zručností, že ji okamžitě přeřadili mezi podnikové opraváře. Za několik dní už se proslýchalo, že Irina dokáže utahovat šrouby přepravních pásů, aniž se musejí vypínat.

Puškina přidělili do sálu s velkými kovovými dížemi, v nichž velké lopatky s řinčením mísily těsto na sušenky. Puškin měl za úkol přidat do každé várky vanilkový extrakt, kdykoliv se rozsvítilo zelené světýlko. On však sice vanilku důsledně nabral do příslušné odměrky, ale pak ho stroj tak ohlušil a lopatky natolik zhypnotizovaly, že tam ochucovadlo zkrátka zapomněl nalít.

Když ve čtyři přišel podnikový ochutnavač, hned věděl, že tu něco nehraje, ani si nepotřeboval kousnout. Poznal to podle vůně. „Jaký smysl mají vanilkové sušenky, které nechutnají vanilkově?" položil Puškinovi řečnickou otázku a pak celodenní produkci poslal do stoupy. Co se Puškina týče, toho přeřadili k zametačům.

První den ho s koštětem poslali do obrovitého skladiště, kde se v řadách do výšky tyčily naskládané pytle s moukou. Tolik mouky Puškin neviděl za celý svůj život. Rolník se pochopitelně modlí za hojnou úrodu, aby mu obilí vystačilo po celou zimu, a možná aby trochu zůstalo pro případ sucha. Ale pytle ve skladišti byly tak velké a vyskládané tak vysoko, že si Puškin připadal jako postava z lidové povídačky, která se octne v kuchyni obra zapékajícího smrtelníky do koláčů.

Prostředí ho sice znepokojovalo, ale práce to byla jednoduchá. Měl zamést mouku, která se vysypala na podlahu, když ji převáželi do mísírny.

Možná za to mohla nervozita, kterou Puškin pociťoval od příchodu do města; možná vzpomínka na máchání kosou, pohyb, jejž Puškin spokojeně vykonával od mládí; nebo možná vrozená svalová porucha, kterou zatím nikdo nepopsal. Kdo ví? Ale kdykoliv se Puškin pokusil vysypanou mouku zamést, místo aby ji dostal na lopatku, rozprášil ji do vzduchu. Vzdouvala

se v obřích bílých mračnech a jako sněhový poprašek se mu snášela na ramena a do vlasů.

„Ne, ne!“ křičel na něj předák a vytrhl mu koště z rukou. „Takhle!“ A několika rychlými pohyby vymetl čtvereční metr, aniž rozvířil jediné zrnko mouky.

Puškin se vždycky rád zavděčil, takže předákovu techniku sledoval bedlivě, jako když medik pozoruje operujícího chirurga. Jakmile se však předák otočil a Puškin se chopil koštěte, mouka se okamžitě vznesla do vzduchu. A tak byl Puškin z Družstevní pekárny Rudá hvězda po třech dnech, které strávil zametáním pod drobnohledem, propuštěn.

„Propuštěn!“ rozkřikla se večer v bytečku Irina. „Jak může někdo dostat padáka z komunismu!“

Možná by se v následujících dnech na tu otázku snažila najít odpověď, jenže soukolí na seřízení nepočkala a šrouby bylo třeba utáhnout. Navíc už ji zvolili do výboru závodní odborové organizace – dovedla bez mrknutí citovat z *Komunistického manifestu* a zvedala tím soudruhům morálku. Jinými slovy byla bolševik skrznaskrz.

A Puškin? Ten bloumal městem jako skleněnka po šachovnici.

5.

Když v roce 1918 ratifikovali novou ústavu, nastal úsvit věku proletářů. Rovněž to byla doba, kdy se zatýkali nepřátelé, zabavovala zemědělská produkce, zakazovalo se soukromé podnikání a i to nejzákladnější bylo na příděl. No co jste čekali? Dort s polevou a služku natřásající polštáře?

Irina neměla mezi dvanáctihodinovou směnou v továrně a povinnostmi pro výbor ani minutu nazbyt. A tak jednou ráno cestou ven vrazila svému zahálčivému muži do ruky přídělové lístky na chleba, mléko a cukr a bez obalu mu nakázala, ať kouká doplnit zásoby, než se ona v deset večer vrátí. Pak za sebou zabouchla s takovou silou, až se Vladimir Iljič na skobičce zahoupal.

Irina dusala ze schodů a náš hrdina tam stál jako tumpachový a třeštil na dveře oči. Bez hnutí poslouchal, jak vyšla ven a vydala se na tramvaj. Slyšel řinčení tramvají a zahoukání sirény, když Irina prošla branou závodu. Teprve když zaslechl, jak se rozjel přepravní pás, zmohl se na větu: „Ano, miláčku." Pak sevřel v ruce přídělové lístky, nasadil si čepici a vydal se do ulic.

Kráčel a bázlivě si představoval nadcházející úkol. V duchu viděl obchod plný ukazujících, pokřikujících a strkajících se Moskvanů. Viděl police plné pestrobarevných krabiček a prodavače, který se ho ptá, co si přeje, žádné zdržování, a pak na pult pleskne něco úplně jiného a křikne: *Další!*

Představte si jeho překvapení, když dorazil k pekařství na ulici Křižníku Potěmkin – své první zastávce –, a zjistil, že je tam ticho jako v jesličkách. Žádné ukazování, pokřikování ani strkání, jenom fronta, spořádaná fronta. Skládala se převážně z žen mezi třiceti a osmdesáti lety a elegantně se táhla od dveří až za roh, za nímž zdvořile mizela.

„Je tohle fronta do pekařství?" zeptal se jedné postarší ženy.

Než mu mohla odpovědět, jiná žena udělala důrazné gesto palcem. „Konec fronty je na konci fronty, soudruhu. Vzadu za ní."

Puškin poděkoval, zabočil za roh a ušel podél fronty celé tři bloky úplně dozadu za ni. Svědomitě se postavil do řady a od dvou žen před sebou se dozvěděl, že v pekařství si každý zákazník může pořídit jen jedno jediné: bochník černého chleba. Ženy to říkaly rozmrzele, ale Puškin se zaradoval. Pokud si každý mohl odnést pouze jeden bochník černého chleba, nebude žádné mžourání, vybírání ani pleskání výrobkem o pult. Puškin počká ve frontě, dostane svůj bochník a donese ho domů, přesně jak dostal nakázáno.

Zrovna v tu chvíli se vedle něj zjevila mladá žena.

„Je tohle konec fronty?" zeptala se.

„Je!" potvrdil jí Puškin s úsměvem, spokojený, že jí mohl pomoct.

V následujících dvou hodinách Puškin postoupil o stejný počet bloků.

Některým z nás, možná i většině, by odtikávání minut znělo jako kapající kohoutek uprostřed noci. Ne však Puškinovi. Čekání ve frontě ho neznervózňovalo o nic víc, než kdyby čekal, až vyroste sazenice nebo vybledne seno. A navíc při čekání mohl rozprávět s okolostojícími ženami na jedno ze svých nejoblíbenějších témat.

„No že máme dneska krásně?" obrátil se na okolní čtveřici. „Jasněji už by sluníčko svítit nemohlo a obloha by nemohla být modřejší. I když mám tušení, že odpoledne možná trochu sprchne…"

Počasí! Úplně vás slyším a vidím, jak obracíte oči v sloup. *To že je jedno z jeho nejoblíbenějších témat k rozhovoru?*

Ano, ano, já vím. Když Bůh Otec projevuje národu přízeň, když příjmy stoupají, jídla je hojnost a vojáci si v kasárnách krátí čas kartami, nic si nezasluhuje blahosklonnost víc než rozpravy o počasí. Pokud k němu někdo opakovaně stáčí řeč na večírcích či čajových dýchánčích, máme ho za nudného patrona, dokonce ho nemůžeme vystát. Možné přeháňky považují za vhodné téma jen lidé bez špetky představivosti nebo nevzdělanci, kteří nemohou mluvit o nejnovějších knihách, filmech nebo mezinárodní situaci – zkrátka a dobře o tom, co se děje. Ovšem když to ve společnosti vře, rozhovor o počasí najednou nepůsobí tak nevítaně…

„No ano," souhlasila jedna z žen s úsměvem. „Dneska je opravdu krásně."

„I když," podotkla jiná, „za katedrálou se sbíhají mraky, takže možná opravdu zaprší."

A rázem jako by čas ubíhal rychleji.

V jednu odpoledne se Puškin (s bochníkem pod kabátem) vydal na ulici Maxima Gorkého, kde měl vyzvednout cukr. Blížil se k obchodu a znovu jím projela úzkost, ale tentokrát ji ždibíček naděje držel na uzdě. A co nenašel, když dorazil do cíle? Díky Bohu další frontu!

Den už postoupil, takže zdejší fronta byla delší než před pekařstvím. Protože však mezi čtvrt a tři čtvrtě na jednu opravdu sprchlo, ulice už nebyly tak rozpálené a vzduch se pročistil. Dvě ženy, se kterými se seznámil ve frontě na chleba, na blížícího se Puškina přátelsky zamávaly. A tak se postavil na konec fronty a bylo mu dobře.

Přes ulici od Puškina náhodou stála Konzervatoř Petra Iljiče Čajkovského – krásnější příklad neoklasicistní architektury abyste v celém Rusku pohledali.

„To je ale nádherná budova," svěřil se Puškin stařeně, která se postavila za něj na konec fronty. „Jen se podívejte na ty kudrlinky nahoře na sloupech, a na ty sošky pod střešními převisy." A ona, přestože tady žila přes čtyřicet let a musela konzervatoř natisíckrát bezmyšlenkovitě minout, musela uznat, že když se to tak vezme, opravdu je úplně nádherná.

A tak začal čas i v této frontě ubíhat o něco rychleji. Vlastně pádil tak rychle, že si Puškin skoro nevšiml, jak se odpoledne chýlí ke konci…

Když se večer Irina vrátila domů, Puškin postával u dveří tak nervózně, že si už předem musela povzdechnout, jen co ho spatřila.

„Tak co zas?" vybafla na něj.

Puškin měl dost rozumu, aby se nešířil o krásném počasí, architektuře konzervatoře ani o setkání s přátelskými ženami, a jen manželce vysvětlil, že fronty na chleba a cukr byly tak dlouhé, že už mu nezbyl čas na čekání ve frontě na mléko.

Když Puškin manželce na důkaz, že se vážně snažil, ukázal chleba a cukr, viděl, jak zaťala zuby, zamračila se a sevřela ruce v pěst. Užuž se připravoval na nejhorší, pak ale spatřil, jak se jí v očích něco změnilo. Najednou se v ní to, že její muž nedokázal splnit tři jednoduché úkoly, pralo s nedostatky komunismu, které z toho nepřímo plynuly. Kdyby se na Puškina rozezlila, neuznávala by tím do jisté míry i to, jak nepřijatelné je čekat ve frontě na chleba, cukr a mléko? Kdyby mu jednu lupla, nedala by do jisté míry zároveň pohlavek i Revoluci? Jedna plus jedna se občas prostě nerovná dvěma.

„Výborně, manželi," řekla nakonec. „Pro mléko můžeš zajít zítra."

Puškinovi to udělalo ohromnou radost. Protože copak v životě potřebujete víc než posloužit svým milovaným a získat si jejich chválu?

6.

Občanům Moskvy netrvalo dlouho a zjistili, že když už musejí stát ve frontě, je dobré stoupnout si vedle Puškina. Měl milou povahu, nikdy se nechoval hrubě ani blahosklonně, neměl na všechno názor a stejně tak neměl nos nahoru. Poté, co pochválil počasí nebo nějakou stavbu, se nejčastěji začal vyptávat na děti. A to s natolik upřímným zájmem, že se mu oči spokojeně rozzářily při prvním náznaku úspěchu a zalily slzami při jakékoliv zmínce o nezdaru.

Co se Puškina týkalo, zvykal si na život ve městě a byl čím dál spokojenější. Ráno se pokaždé probudil, podíval se na kalendář a pomyslel si: *Vida, je úterý. Nazrál čas čekat ve frontě na chleba.* Nebo *To už je osmadvacátého? Zase nazrál čas zajít do Jakutské ulice a čekat ve frontě na čaj.* Takto by měsíce přešly v roky a roky v desetiletí bez jediné pozoruhodné události, kdyby se v zimě roku 1921 nestalo něco neočekávaného.

Onoho odpoledne si Puškin vystál tříhodinovou frontu na hlávku zelí a zrovna se chystal k malému obchodnímu domu ve Tverské ulici, aby si vyčekal dvě špulky nití, když tu na něj z konce zelné fronty mávla známá. Třicetiletá čtyřnásobná matka byla zjevně něčím rozrušená.

„Naděždo!" zvolal náš hrdina. „Co se děje?"

„Můj nejmladší," spustila na něj. „Má horečku devětatřicet. A já musím vyzvednout zelí na polévku, ale zároveň mám strach, že bych měla stát spíš ve frontě před lékárnou." Puškinův výraz odrážel veškerou úzkost, kterou chudinka žena cítila. Vzhlédl k obloze a podle místa, kde stálo slunce – už se sklánělo za střechy –, odhadl, že Naděžda stihne vystát buď jednu, nebo druhou frontu, ale obě rozhodně ne. Bez zaváhání se podíval na osm žen za Naděždou (všechny natahovaly krk, aby je slyšely).

„Možná by tady dámám nevadilo, kdybych ti držel místo a ty sis zatím zašla do lékárny. Je úterý, tak by tam neměla být moc dlouhá fronta. A až pro Sašu koupíš lék, doběhneš zpátky a zase se vystřídáme."

Kdybychom ten prostý návrh nadhodili vy nebo já, skoro jistě bychom si vysloužili opovržlivé pohledy a připomenutí, že fronta je fronta, žádný kolotoč, na který můžete dle libosti naskakovat a zase z něj seskakovat! Ale každá z žen s Puškinem někdy stála ve frontě a všechny poznaly jeho vlídnou povahu. A tak mu bez námitek udělaly místo, zatímco mladá matka odspěchala pryč.

Přesně jak Puškin předvídal, před lékárnou čekalo ve frontě jen třicet lidí. Když tedy Naděžda s lékem v ruce dospěla k pokladně, v návalu dobré vůle se rozšoupla a koupila pytlík pestrobarevných cukrátek. Po návratu do fronty na zelí se nenechala udolat Puškinovými námitkami a donutila ho, aby si hrst sladkostí na znamení díků vzal.

7.

V dobách převratných změn se to sirotky hemží jako poletujícími jiskrami. Kdykoliv se bruska setká s kovem, v oslnivých oblucích vystřelí do vzduchu a pak se buď jednou odrazí od chodníku a zmizí, nebo se usadí v seně a začnou doutnat. Onoho rána roku 1923 jeden takový odpadlík – chlapec jménem Péťa – seděl na studených kamenných schodech odsvěceného kostela, opíral se lokty o kolena a bradou o dlaně a pohledem bloumal po frontě na chleba na druhé straně ulice.

Nezasvěcencům by se mohlo zdát, že fronta na chleba je pro takového uličníka slibné místo. Koneckonců většina čekajících byly ženy, které se staraly o vlastní potomky – taková zkušenost v nich jistě vyvolá soucit s dítětem bez matky. No, možná. Ale z Péťovy zkušenosti dostali kluci, kteří se k ženám ve frontě přiblížili s nataženýma rukama, tak akorát za ucho.

Toho dne Péťa odevzdaně dohlížel na postupující ženy jako dobře vycvičený pes, když tu si povšiml něčeho pozoruhodného.

Skoro na začátku fronty nějaký muž přátelsky rozprávěl s okolními ženami, když se zpoza rohu vynořila mladá paní ve žlutém šátku a s taškou v náručí. Přistoupila k nim, muž před ní smekl, srdečně ji přivítal, vystoupil z fronty a pustil ji na své místo.

Jestliže sirotci dostávali od matek ve frontě za ucho, předbíhačka by normálně dostala takový kartáč, že by na něj jen tak nezapomněla. Jenže ženy se nerozkřikly ani nezačaly hrozit pěstmi. Udělaly nově příchozí místo. Muž v čepici se s nimi začal loučit a mladá paní sáhla do tašky a podávala mu jednu klobásu. Když to muž viděl, ujistil ji, že to vůbec není nutné. Jenže mladá paní na tom trvala (no vážně, trvala!), a tak klobásu s pokorným poděkováním přijal a znovu smekl čepici.

Péťa teď seděl se zády jako pravítko a sledoval, jak muže s čepicí přivolala žena stojící o kus dál ve frontě. Začala před sebou šermovat rukama a muž jí s očividným soucitem naslouchal. Pak přikývl a ona vystřelila pryč, zatímco on, jako by se nechumelilo, zaujal ve frontě její místo.

Péťa nakonec na schodech kostela proseděl celý zbytek dne a během té doby viděl, jak muž v čepici vystřídal ve frontě tři různé ženy, za což dostal onu klobásu, plechovku fazolí a dvě hrsti cukru!

Když pekař konečně zavřel krám a muž se vydal domů, Péťa se za ním rozběhl.

„Hej, čapko," zavolal na něj.

Puškin se poněkud překvapeně otočil a shlédl na chlapce.

„To voláš na mě, mladíku?"

„Zrovinka na vás. Heleďte. Žiju v tomhle městě celej život. A už jsem viděl pěknou řádku prohnanejch pochlebníků. Ale co jste vy za vykuka?"

„Vykuka?" nechápal Puškin.

Péťa se na něj se světácky přimhouřenýma očima chystal zatlačit, když tu se náhle objevil asi padesátiletý aparátčík a snažil se popadnout dech. Z toho, jak se mu pod vestou dmul pupek, bylo poznat, že si žije jako v bavlnce. A přece se na muže v čapce obrátil s nepřehlédnutelnou úctou.

„Puškine! Zaplaťpánbůh! Už jsem se bál, že tě nezastihnu!"

Pak si pan Bavlnka všiml Péti, vzal Puškina kolem ramen, o devadesát stupňů si ho natočil k sobě a pokračoval tlumeným hlasem.

„Mám z dobrého zdroje, kamaráde, že zítra odpoledne dostane GUM do oddělení světel dodávku elektrických lamp. Pochopitelně mám skoro celý den schůzky. Neměl bys čas držet mi místo, než dorazím?“

Péťa stál na špičkách a nakláněl se vpravo, takže viděl, jak se Puškin, který doposud s bezvýhradní pozorností naslouchal, najednou zatvářil jako hromádka neštěstí.

„Soudruhu Krakovitzi, obávám se, že už jsem slíbil Marije Borisovně, že jí podržím místo u řezníka, až půjde do čtvrté pasáže obchodního domu pro fíky – její manžel bude mít jmeniny.“

Krakovitz svěsil ramena s takovým zklamáním, div mu neruply knoflíky. Když se však otočil k odchodu, ozval se Péťa.

„Soudruhu Puškine,“ spustil. „Tady pán se přece nemůže připravovat na schůzky bez elektrickýho osvětlení! Jako váš asistent bych možná mohl stát ve frontě u řezníka a vy půjdete do obchoďáku.“

„No jistě!“ zaradoval se Krakovitz a rozzářil se jako ta lampa, kterou si chtěl obstarat. „Co ty na to, Puškine?“

A tak nazítří Puškin čekal v obchodním domě GUM a Péťa mezitím stál před řeznictvím. Když ho Marija Borisovna přišla vystřídat, na znamení díků Péťovi podala hrst fíků.

„To je milé, že ti Marija dala trochu fíků,“ prohlásil Puškin, když mu Péťa přišel do GUMu podat zprávu. „Rozhodně si je zasloužíš, chlapče.“ Ale Péťa o tom nechtěl ani slyšet. Trval na tom, že se o fíky podělí rovným dílem, protože práci sice odvedl on, ale obchodní plán byl Puškinův.

A tak to začalo. Do týdne Péťa zaskakoval ve dvou třech frontách denně, takže Puškin stihl dvě tři další. Péťa byl rozený profesionál, a tak si dal záležet, aby se choval přesně jako Puškin. Tím pádem na sobě nikdy nedal znát ani nejmenší známku netrpělivosti, pouze komentoval počasí nebo budovy přes ulici, vyptával se na potomstvo a podle okolností buď souhlasně

přikyvoval, nebo soucitně vrtěl hlavou a na rozloučenou nikdy neopomněl smeknout čepici. A tak se z Péti zanedlouho stal všeobecně přijímaný Puškinův zástupce a všechny čekající ženy ho vítaly se stejnou srdečností.

8.

Když se někde daří jabloním, během několika generací tam porostou všemožné odrůdy, jedna vedle druhé. Pokud nějaká čtvrť inspiruje básníky, brzy tam bok po boku najdete celou řadu všemožných pisálků. A stejně tomu bylo s frontami v sovětské Moskvě. Po celém městě byly neustále k nalezení fronty na nezbytnosti i fronty na drobnosti. Stály se fronty na autobus a fronty na nákup knih. Fronty na získání bytů, zápisy do škol a vstup do odborů. V oněch letech se na všechno, co mělo nějakou cenu, vyplatilo stát ve frontě. Ze všech těch front ale Péťa nejbedlivěji dohlížel na fronty, v nichž stál výkvět společnosti.

Než se seznámil s Puškinem, myslel si, že žádné takové nejsou. Nebyl to snad důvod, proč se vyplatí jít přes mrtvoly svých bližních? Abyste se jednou provždy zbavili front? Jestli ovšem členové smetánky nepotřebovali stát ve frontě, aby si pořídili to, na co čekali všichni ostatní, měli ke stání ve frontě své vlastní důvody. Chtěli větší byty. Chtěli vůz a šoféra. Chtěli kožich pro milenku a daču na předměstí.

Člověk nemusel mít přečtené komentované vydání *Kapitálu*, aby pochopil, že ti, co baží po hodnotnějších statcích, nejspíš budou vděčnější, až se jim jejich přání vyplní. A protože si nemůžete odlomit kus dači ani se šábnout o kašmírový kabát, elity projevovaly svůj vděk v hotovosti.

Ale bez ohledu na to, jaká fronta to byla – dlouhá či krátká, zdráhavá nebo záludná, taková či maková –, v Moskvě se jich dalo vyčekat víc, než kolik měli Puškin a Péťa nohou. A tak Péťa naverboval pár kamarádů, a pak ještě několik. Když přišel rok 1925, pro Puškina už ve třiceti frontách čekalo deset chlapců, a všichni předávali, co na znamení díků získali, do vyšších míst.

9.

Lidské pokolení je známé svou přizpůsobivostí, ale na nic si lidé nezvykají tak rychle jako na zlepšení životní úrovně. Proto i Irina dorazila do Moskvy srdcem i duší oddaná myšlence společenského převratu – neboli porážce privilegovaných a vítězství proletariátu –, ale s postupujícími roky se její názor na to, jak toho nejlépe dosáhnout, proměnil…

Tato proměna začala docela přirozeně v roce 1921 s onou hrstí cukrátek. Když se Puškin vrátil domů se zelím v jedné ruce a sladkostmi ve druhé, Irina se ho užuž chystala pořádně vyplísnit, že utrácí těžce vydělané peníze za dětské laskominy. Když jí ale Puškin vysvětlil, jak k bonbónům přišel, vzal jí vítr z plachet. Že byl její muž ochotný čekat ve frontě místo zoufalé matky, jí přišlo naprosto soudružské, a protože za to nic nečekal, těžko ho mohla ocejchovat jako spekulanta. A tak se Irina rozhodla nechat plísnění na jindy. A když se Puškin ještě ten týden vrátil domů s klobásou, po krátkém zaváhání přikývla, že i to je naprosto v pořádku. Copak sám Lenin nepředpovídal, že úspěšný přechod ke komunismu povede k tomu, že budeme mít všichni trochu víc klobás?

Jak se z klobás staly pláště a z plášťů peníze, Irina si začínala uvědomovat další z úspěchů komunismu – a to skrze proměnu vlastního manžela. Dokud žili na venkově, Irina se vždycky domnívala, že její muž nemá elán, cílevědomost ani soudnost. Teď jí však čím dál víc docházelo, že na ni tak jenom *působil*. Jakmile ho bolševismus osvobodil od kvaziporoby minulého režimu, ukázal se být mužem značného talentu, a nejenže pomáhal vdaným i vdovám získat, co potřebovaly, on v podstatě adoptoval celou generaci sirotků a udělal z nich produktivní občany! Irina s nepatrným morálním uspokojením pověsila klobásu do spíže, pláště do skříně a peníze schovala do spodního šuplíku psacího stolu.

Pak jednoho dne v roce 1926 soudruh Krakovitz, čirou náhodou náměstek na Odboru bytové správy, požádal Puškina, aby místo něj čekal ve frontě na bednu francouzského šampaňského.

Když Puškin uspěl, soudruh Krakovitz se zdráhal dát najevo svůj vděk darem jedné láhve – místo toho jediným tahem pera přidělil Puškinovi velkorysý byt v Nikitských věžích – zbrusu novém bytovém komplexu na břehu řeky Moskvy.

Když později večer Puškin dorazil domů a vysvětlil manželce, co se stalo, Irina se nad zvratem střízlivě zamyslela. Často se mylně předpokládá – nebo tak se aspoň její myšlenkový pochod odvíjel –, že komunismus všem zaručuje totožný život. Ne, komunismus zaručoval pouze to, že namísto rodových linií a štěstí rozhoduje o tom, co kdo dostane, stát, který pečlivě zváží, nakolik z toho plyne vyšší dobro. Podle této jednoduché zásady naprosto sedělo, že soudruh, který hraje větší roli v dosahování vyššího dobra pro větší počet lidí, by měl mít k dispozici více prostředků. Jen se zeptejte Nikolaje Bucharina, šéfredaktora *Pravdy* a zastánce rolníků, který bydlel ve čtyřpokojovém apartmá hotelu Metropol!

Touto nezpochybnitelnou logikou dospěla Irina k názoru, že ke zlepšení jejich postavení došlo v důsledku naprosto přirozeného sledu událostí, a napříště obvykle oslovovala Puškina *soudruhu manželi*.

10.

Básník v Puškinově duši kdysi psal ódy na rašící výhonky rostlin a letní přeháňky, a teď ve verších oslavoval holuby sedící na římsách a tramvaje rachotící ulicemi. Tím chci říct, že se Puškinovi s Irinou zase žilo tak dobře, že by nevěděl, co dalšího si přát. Aspoň tedy do 2. května 1929.

Začátkem toho týdne NKVD sebrala pět intelektuálů a okamžitě je usvědčila z kontrarevolučních aktivit podle článku 58 trestního zákoníku. Jakmile zrádce spolehlivě odlifrovali na Sibiř, vyslali k nim do bytů jednotku, která měla zajistit jejich pamflety, deníky a knihy a svěřit je obecnímu kotli. A čirou náhodou to likvidační nákladák naložený tiskovinami v plné rychlosti vzal doleva na Tverskou ulici a odstředivá síla v zatáčce odmrštila z korby časopis přesně ve chvíli, kdy se náš hrdina

chystal sestoupit z chodníku, takže se výtisk dvakrát otočil ve vzduchu a přistál mu u nohou.

Puškin nebyl velký čtenář, a tak chtěl časopis překročit a jít si po svých, jenže v článku, na kterém se časopis otevřel, ho něco upoutalo. Sehnul se a zvedl časopis ze země. Pak se rozhlédl na obě strany, stránku vytrhl a strčil si ji pod kabát.

O čtvrt hodiny později dorazil domů a zavolal na Irinu. Když se neozvala, vešel do ložnice a zavřel za sebou dveře. Pak si ale uvědomil, že ji přes zavřené dveře neuslyší, kdyby se vracela, a tak zase otevřel. Pak se posadil na postel a vytáhl stránku.

Článek byl podle všeho v angličtině, v jazyce, kterým Puškin slovem ani písmem nevládl – takže textem ho nezaujal. Puškina upoutala velká černobílá fotografie, která byla k článku přiložená coby ilustrační obrázek. Byla na ní mladá žena na lenošce, v dlouhých bílých šatech a s dvojitou šňůrou korálů kolem krku. Měla světlé vlasy, úzké obočí a jemné, tmavé rty. Zkrátka a dobře to byla nejkrásnější žena, jakou kdy Puškin viděl.

Jenže nebyla sama.

Podpírala si hlavu rukou, usmívala se a dívala se na muže, který seděl zády k objektivu – muže v obleku, jenž držel v ruce skleničku a v popelníku na stolku měl položenou cigaretu.

Puškin poprvé v životě pocítil bodnutí žárlivosti. Nezáviděl mladému páru bohatství ani úchvatný klid, který z nich na té elegantní terase, jež se musela nacházet v bájném New Yorku, vyzařoval. Ne. Závist v něm vyvolalo, jak se mladá žena na svého společníka usmívá. Puškinovi se za celý život ani nesnilo, že by se na něj takhle mohla usmívat taková žena.

V následujících týdnech si Puškin po příchodu domů vždycky s dveřmi dokořán sedl na postel, vytáhl fotku z peněženky a znovu se na ni zadíval. Často si všiml něčeho, co mu do té doby unikalo – třeba bílých růží rostoucích podél terasy, nebo třpytivého náramku na ženině zápěstí, nebo lodiček na jejích útlých nožkách. A pozdě v noci, když nemohl spát, si Puškin představoval, že to on je tím mužem na židli, že to on je tím mužem se skleničkou v ruce a s cigaretou na dosah, na nějž se usmívá nádherná mladá žena v bílých šatech.

11.

O několik měsíců později stál Puškin ve frontě na kosti na vývar a octl se vedle téměř šedesátiletého pána jménem Sergej Litvinov. Jakmile probrali, že už se blíží podzim, pán se náhodou zmínil, že pracuje na místní základní škole a má tam na starosti zametání.

„Šmankote," zvolal Puškin. „Taky jsem kdysi pracoval jako zametač!"

„Opravdu?" zaradoval se Litvinov se stejným nadšením. Začali rozebírat odlišnou aerodynamiku papírových útržků a zrníček mouky a minuty jim ubíhaly. Pak se ale Puškin zeptal, jestli byl pán zametačem odjakživa, a Litvinov zvážněl a zavrtěl hlavou. Ukázalo se, že před válkou byl Litvinov poměrně věhlasným portrétistou. Vlastně mu dřív dva portréty visely i v Treťjakovské galerii. Jenže primárně maloval aristokraty a v roce 1920 ho Svaz moskevských umělců shledal esteticky nespolehlivým a odebral mu malířskou licenci. Aby vyšel s penězi, nechal se zaměstnat jako zametač.

„Ostatně," usmál se Litvinov, „copak není koště takový obří štětec?"

Puškin v Treťjakovské galerii nikdy nebyl, vlastně ani v žádném jiném muzeu. Ale svého času klečel před nejednou ikonou a vždycky žasl, do jak přesvědčivých podrobností dokážou umělci vykreslit lidskou tvář. Představa, že má někdo takový dar a už ho nesmí využít, Puškinovi lámala srdce, a prostě se musel Litvinova zeptat, jestli necítí zášť.

Litvinov odpověděl dalším úsměvem.

„Už takhle žiju devět let, příteli. To je příliš dlouho na to, abych se poddával zášti."

Pak se zamyslel a pokračoval.

„Babička s oblibou říkávala, že ať už se člověk rozhodne naložit se životem jakkoliv, musí odvádět svůj díl práce. A ačkoliv se někomu život malíře může zdát pošetilý, kdykoliv jsem před člověkem, který mi pózoval, odhalil hotový obraz a viděl jsem jeho výraz, věděl jsem, že se babiččiným krédem řídím. Ale víš, příteli, když jsem předtím přirovnával koště ke štětci, žertoval

jsem jen napůl. Protože – a samotného mě to překvapilo – kdykoliv vidím děti běžet po čerstvě zametených školních chodbách, zase už mám pocit, že odvádím svůj díl práce."

Puškin sice neznal slovo *velkodušnost*, přesto ji při rozhovoru s tímto malířo-zametačem zřetelně vycítil, a na rozloučenou Litvinovovi stiskl ruku s nejhlubším obdivem.

Když se však o třicet dní později potkali znovu, Litvinov vypadal, jako by zestárl spíš o třicet let. Zřejmě si nějaký rodič stěžoval okresnímu školnímu výboru – co prý má co malíř carových kamarádíčků pracovat ve škole plné dětí. Nazítří Litvinovův byteček prohledala policie a odvedli ho do Lubjanky, kde ho tři dny vyslýchali. Sice proti němu nevznesli žádné obvinění, ale když se vrátil do školy, ředitel mu udělil důtku za absentérství, učitelé, kteří si s ním dřív povídali, když jim vynášel koš, teď mlčeli – a nejhorší bylo, že žáci, kteří na něj na chodbách předtím mávali, teď odvraceli oči.

„Když si v sedmnáctém roce ostatní sbalili plátna a prchli do Paříže, vrtěl jsem hlavou. ‚Naším posláním je kreslit tváře našich krajanů,' říkával jsem, ‚se všemi jejich rozmary a strastmi, se všemi jejich hříchy a ctnostmi. Co je nám po tom, jestli mají velké kníry, nebo špičatou bradku?' To jsem říkával, ale teď…"

Litvinov se odmlčel. Pak s těžkým srdcem přiznal, že si ve škole při zametání začal představovat, že stojí na nádraží, v jedné ruce drží příruční tašku a ve druhé zářivě žlutou kartičku – zářivě žlutou kartičku s rudým razítkem.

Puškin vytřeštil oči.

„Razítkem chrámu Vasila Blaženého?"

„Ano," přiznal Litvinov zahanbeně. „Z Vystěhovaleckého odboru."

Ze všech front v Moskvě byla nejskrytější, nejznepokojivější a nejnezdolatelnější ta, která vedla k Vystěhovaleckému odboru – orgánu, kde se žádalo o výjezdní vízum z Ruska. Už jen najít ji představovalo značnou výzvu. Odbor totiž sídlil hluboko v Kremlu, museli jste vyjít dvě patra a pak tři sejít, pak mnohokrát zabočit doleva i doprava, až jste se octli v úzké chodbičce se čtyřiceti zcela totožnými dveřmi.

Pokud se vám poštěstilo proplést tímhle labyrintem a odbor najít, vevnitř jste dostali tužku, dvacetistránkový formulář a poslali vás do fronty. Do formuláře jste přirozeně museli vyplnit jméno, adresu, zaměstnání, datum narození i vzdělání, náboženskou příslušnost a společenský původ. Kromě toho ale bylo nutné uvést seznam jmen, otčestev, domáckých jmen a dalších přízvisek všech příbuzných, jakožto i jejich věk, pohlaví a profese; vyžadovala se lékařská anamnéza; bylo třeba uvést jakoukoliv účast v soudním procesu, ať už v roli žalobce, obžalovaného, nebo svědka; zdroje vašich příjmů a výše úspor atd. Na závěr tohoto vyčerpávajícího dotazníku čekaly otevřené otázky: *Do které země chcete vycestovat? Už jste tam předtím někdy byli, a pokud ano, za jakým účelem? Proč tam chcete odjet nyní? A hlavně, proč byste vůbec chtěli opouštět Rusko?!*

Po několikadenním čekání (které vlastně přišlo vhod, protože vyplnit formulář několik dní zabralo) jste dospěli k okýnku, kde jste žádost odevzdali. Úředník ji následně velmi pečlivě ohodnotil, přičemž bral v potaz zevrubnost, srozumitelnost a krasopis. Pokud vám udělil dé nebo ef, pak hurá, žádost skončila na kusy a vás poslali na konec fronty. Pokud jste dostali bé nebo cé, obdrželi jste novou tužku a pokyny, jak žádost opravit – zatímco ostatní čekali za vámi. Pokud jste ovšem patřili k těm několika málo šťastlivcům, kteří žádost bezchybně vyplnili na první pokus, poslali vás dovnitř do kanceláře, kde za malým kovovým stolkem seděl úředník s vaší žádostí v ruce.

Ten to vzal od začátku a každou z otázek vám položil nanovo, nejspíš aby odhalil nesrovnalosti. Během dotazování vám zvednuté obočí nebo krátké zakašlání kdykoliv mohlo naznačit, že se máte vrátit zpátky na konec fronty. Pokud jste však přestáli i toto, požádali vás, ať vyčkáte, zatímco vaši složku poslali nahoru, kde ji měl posoudit neznámý počet kontrolorů. Pouze pokud žádost parafoval každý z nich s tím, že nenašel důvod k obavám, doputovala zpátky na úředníkův stůl a ten ji opatřil oním rudým razítkem, jež dočasně otevíralo brány Sovětského svazu.

Většina žádostí byla přirozeně zamítnuta, ale kolovaly všeobecně známé historky o celých rodinách, které se s tichým

souhlasem politbyra dostaly až do Paříže nebo do Londýna. Ale proč to těmto několika šťastlivcům povolili, zůstávalo záhadou. Jeden občan získal povolení, protože měl pověst příkladného komunisty a širší příbuzenstvo v Berlíně; zatímco dalšímu vízum odmítli udělit přesně proto, že byl příkladný komunista s příbuznými v Berlíně. Vízum vám mohli orazítkovat nebo zamítnout, protože jste byli nebo nebyli vědec, byli nebo nebyli pracovití, byli nebo nebyli židovského původu. Odbor rozhodoval tak nevypočitatelně, že se mezi lidmi šuškalo o zamčené místnosti ve druhém suterénu, kde se každé ráno roztočilo deset pestrobarevných kol, jaká bývají na pouti, a podle nich se vybralo deset kritérií, která toho dne povedou k získání víza!

„Ano," přiznal Litvinov zahanbeně. „Z Vystěhovaleckého odboru."

Puškin si nového přítele prohlížel. „Pokud člověk nemůže v Moskvě zametat," pronesl po chvíli, „měl by malovat v Paříži."

Litvinov s úsměvem kvitoval jeho podporu, pak ale smutně zavrtěl hlavou.

„Říká se, že se tam čeká týdny, a ředitel Spickij mi dal jasně najevo, že jakékoliv další ‚absentérství' povede k okamžitému propuštění."

„Mohl bych tu frontu vystát místo tebe."

„Jsi až příliš laskavý, příteli. Ale nikdo ani neví, kde ta fronta je."

„Přesně vím, kde je. A vůbec," zakončil Puškin s maximálním zadostiučiněním, „všichni musíme odvádět svůj díl práce!"

12.

Fronta před Vystěhovaleckým odborem byla tišší než všechny fronty, ve kterých kdy Puškin čekal. Přítomní byli tak úzkostliví, že veškeré pokusy o přátelský rozhovor okamžitě uťal zamračený pohled. A tak se po třech promlčených dnech Puškin rozhodl vyplnit jeden z oněch nechvalně známých formulářů, prostě aby si ukrátil čas.

Nakonec si to ale náramně užil!

Protože nechtěl odjet z Ruska, politické důsledky jeho odpovědí ho nijak neznepokojovaly. Namísto toho viděl každou otázku jako příležitost vybavit si nějakou hřejivou vzpomínku. Třeba dětství ve vesničce Gogolice, kde ho starší bratr učil chytat králíky do pastí a matka si prozpěvovala při věšení prádla. Ale ze všeho nejlepší byla otázka na pracovní zkušenosti. Puškin popisoval, jak s Irinou obdělávali půdu a sklízeli úrodu – a jak v šeříkovém světle putovali domů ke svému malému stolu, kde na ně čekala zelňačka. To byly tak nádherné roky! Puškin měl vlastně tolik vzpomínek, o které se chtěl podělit, že mu přetékaly na okraje a stáčely se kolem stránky. A když si přečetl poslední otázku – *Proč chcete opustit Rusko?* – bez váhání odpověděl: *Nechci.*

Po osmnácti dnech čekání ve frontě Puškin navštívil Litvinova a sdělil mu dobrou zprávu, že zítra před polednem dorazí k úředníkovu okénku.

„Tak já přijdu v osm!" ujistil ho vděčný Litvinov.

Ale nazítří tam Litvinov v 8:00 nebyl. Nebyl tam v 9:00 ani v 10:00 ani v 11:00; a nebyl tam v 11:35, když úředník za okýnkem zazvonil na zvoneček a zavolal: *Další!*

Puškin se nejistě ohlédl ke dveřím, ale občan za ním do něj strčil, takže zavrávoral k okýnku.

„Tak šup šup," remcal úředník. „Nemáme na vás celý den. Dejte sem ten formulář."

Kdyby měl Puškin Litvinovův formulář, byl by mu ho dal, jenže malíř-zametač si ho přes noc nechal, aby si ještě jednou prošel odpovědi. Puškin tedy neměl na vybranou a předložil formulář, který vyplnil k ukrácení času.

Když úředník viděl, že má Puškin formulář přeložený, aby se mu vešel do kapsy, zamračil se. Položil ho na přepážku a ostentativně ho uhladil, aby dal všem žadatelům jasně najevo, že překládání formulářů je naprosto nepřípustné. Jakmile ho narovnal, vzal si tužku a začal procházet Puškinovy odpovědi, připravený skočit po sebemenší chybičce. Při čtení se však přistihl, že bezděky přikyvuje, a když dospěl k odpovědi obtáčející

stránku – porušení protokolu, které by normálně vedlo k roztrhání –, povzdechl si. A nijak podrážděně, abyste to chápali správně, povzdechl si s takovým citovým zadostiučiněním, že pasáž označil hvězdičkou. Když však úředník dospěl k předposlední otázce, překvapeně k Puškinovi vzhlédl.

„Nevyplnil jste otázku sto deset."

Puškin se na papír zadíval stejně překvapeně jako úředník.

„Otázku sto deset?"

„Ano," potvrdil úředník. „Tam máte napsat, kam si přejete vycestovat."

Puškin tu otázku zřejmě přeskočil a teď nevěděl, co říct, protože se nad tím vlastně nikdy nezamyslel. Úředník na něj netrpělivě upíral pohled a Puškin usilovně přemýšlel. Měl takový pocit, že Irina vždycky chtěla k Černému moři, ale to leželo v Rusku… Muž, který byl další na řadě, začal nahlas podupávat, což to Puškinovi ještě ztížilo. Pak si najednou vzpomněl na půvabnou mladou ženu v peněžence.

„Do New Yorku?" nadnesl váhavě.

Nejenže mu to úředník nevytkl, ale dopsal tu odpověď do příslušné kolonky sám a pak Puškina mávnutím poslal do vedlejší místnosti. Zhruba o hodinu později se dveře otevřely a Puškina odvedli nikoliv do kanceláře řadového úředníka, ale k samotnému řediteli celého odboru. Byl to podsaditý chlapík s pytli pod očima. Ukázal Puškinovi, že si má sednout. V souladu s běžným postupem by měl Puškinův formulář pročíst úplně od začátku a hledat pochybení a nesrovnalosti. Namísto toho nalistoval čtrnáctou stránku.

„Prosím zopakujte mi, jaké máte pracovní zkušenosti."

Puškin se neobtěžoval zapamatovat si přesně táž slova, jež uvedl do formuláře, ale ani to nebylo nutné – zapamatoval si je tím, že je prožil. A tak řediteli zopakoval, jak s Irinou řádku po řádce obdělávali půdu. Pověděl mu o cvrčcích za soumraku a zlatavých odstínech úrody. A ředitel, který vyrostl mezi pšeničnými lány na Ukrajině, zamáčkl slzu tím nejméně sentimentálním kloubem, jaký jen Bůh stvořil. Pak se vrátil o několik stránek zpátky, kde Puškin popisoval dětství v Gogolicích, otočil formulář k němu a poklepal na otázku.

„Nate," řekl. „Přečtěte mi tohle."

Pak se pohodlně opřel a zavřel oči, aby mohl soustředěněji poslouchat, jak Puškin jednu po druhé líčí svoje vzpomínky.

Kdo ví, na kterých kritériích se deset pestrobarevných kol v druhém suterénu Kremlu toho rána zastavilo, když se dotočila? Když ale Puškin vstal, ředitel mu potřásl rukou, políbil ho na obě tváře a dal mu razítko s chrámem Vasila Blaženého.

13.

Když Puškin na schodech zaslechl Irininy kroky, dostal takový strach jako naposledy onoho prvního dne, kdy se mu podařilo sehnat chleba a cukr, ale už ne mléko.

Jakmile vešla, okamžitě poznala, že se něco děje. Poznala to z manželova výrazu, z toho, jak šoupal nohama, a protože se jí zeptal, jak se dnes měla, hned třikrát.

„Jak už jsem ti říkala dvakrát," opáčila Irina, „byl to produktivní den. Co ty? A proč máš ruce za zády?"

„Za zády?" divil se Puškin. „No jo, vidíš to, já jsem totiž dneska vyšel o dvě patra výš a pak zase o tři níž a pak vlevo vpravo a tak pořád dál a nějak se tak přihodilo, a já za to vůbec nemůžu…"

„Ano, ano?"

Pak to z Puškina vypadlo: jeho přátelství s Litvinovem, malířo-zametačem, důležitost toho, aby každý odváděl svůj díl práce, nezvyklé ticho na Vystěhovaleckém odboru a vyplňování historek o cvrčcích ve vysoké trávě do formulářů, aby si ukrátil čas.

Irina na manžela zmateně civěla. Kdo má být tenhle Litvinov a co je sakra malířo-zametač? Jaká že kancelář je nahoře a dole, vlevo a vpravo? A co s tím mají co dělat cvrčci?

A protože už Puškin netušil, co dodat, prostě vytáhl ruce zpoza zad a podal jí zářivě žlutou kartičku. Irina mu ji vyškubla z ruky. Jestliže se Puškin obával, že kartička manželku rozlítí, nepletl se. Když nahoře velkými písmeny spatřila slova *ŽÁDOST*

O VÍZUM, zrudly jí tváře. Když mezi žadateli uviděla vlastní jméno, zrudly jí uši. A když si všimla, že požadovanou destinací je „New York", krev už jí vřela v celičkém těle. Ale přestože jí v žilách kypěla krev, myšlenky jí uháněly jako zběsilé a zabránily jí manžela ztlouct, jak jí napovídal instinkt.

Nejdřív přehodnotila manželovy klady. Kdysi to byl lenoch bez špetky fantazie a ambicí, postupně se však ukázal být přímo ztělesněním bolševických ideálů: neúnavný, cílevědomý a schopný. Takže si jako všichni dobří bolševici zasloužil, aby ho nesoudila ukvapeně. Pak tu byla její hluboce zakořeněná úcta ke kremelským razítkům. Rozhodně je nerozhazovali na všechny strany. Ať už o opaku svědčilo cokoliv, už jenom přítomnost takového razítka byla potvrzením, že tento list papíru byl důkladně přezkoumán a shledán zcela v souladu s cíli bolševismu. Na druhou stranu už jen zvažovat, že člověk opustí Sovětský svaz, když jsou tak blízko vítězství… A ještě ke všemu odjet zrovna do New Yorku… Copak to nebylo prachsprosté přeběhlictví?

Odpověď nehledala u manžela, namísto toho se obrátila na portrét visící na zdi. Otec Revoluce jí pohled se střízlivou náklonností opětoval a připomněl jí, že vítězství proletariátu nastane teprve tehdy, až v bratrské náruči socialismu spočinou všichni dělníci po celém světě. Bolševici si přece od samého začátku chtěli udělat z Ruska *základnu* a pak hnutí šířit po celé zeměkouli. A co se New Yorku týkalo, když chce kovář vytvarovat železný prut, není snad nejlepší strčit ho úplně doprostřed výhně?

„Výborně," pronesla Irina, když jí z pěstí vyprchala krev. „Výborně, soudruhu manželi."

Přestože k tomuto závěru dospěla po té nejzralejší úvaze, navrhla, aby si do jednoho kufru sbalili oblečení, do druhého peníze a bez prodlení se vydali na cestu. Přece jen byla sice bolševik do morku kostí, ale hlupačka rozhodně ne. A jako kdyby jí správnost jejích instinktů chtěla potvrdit sama Prozřetelnost, když se s Puškinem s kufry v rukou vynořili z domu, našli u krajnice vyčkávající limuzínu.

14.

Před válkou, v letech, kdy v Moskvě jezdil se zbožím, se Maxim Šapošnikov na městské řidiče díval spatra – posměch si zasloužili už jen pro ty svoje servilní manýry a směšné černé čapky. Za komunismu však rychle pochopil, že ze života šoféra plynou jisté výhody. Zvlášť když má člověk to štěstí a pracuje pro uvědomělého člena strany (který pravidelně pracuje od svítání do soumraku a občas i přes noc), po většinu dne si může s šéfovým autem dělat, co se mu zlíbí. A v novém Rusku rozhodně nebyla nouze o šmelináře, prostitutky a další významné lidi, kteří se potřebovali dostat z bodu A do bodu B, zasloužili si jistou úroveň a byli za tu výsadu ochotní zaplatit. Šapošnikov zrovna jednoho takového klienta vysadil před Nikitskými věžemi, když ze dveří vyšli Puškin s Irinou.

Šapošnikov při pohledu na manžele nehnul ani brvou. Smekl směšnou černou čapku a vystoupil z auta.

„Čest, soudruzi," pozdravil. „Vypadáte, že se chystáte na cesty. Nepotřebujete svézt?"

Irina se obrátila na manžela.

„Najmi toho chlapa, ať nás doveze na nádraží. Něco jsem nahoře zapomněla."

Irina se vrátila pro Leninův obraz, který zůstal viset na zdi, a Puškin Šapošnikovovi vysvětlil, že mají opravdu namířeno na nádraží na vlak.

„Noční do Leningradu?"

„No ano."

„Na prodlouženou návštěvu?"

„Ne. Vlastně chceme v Leningradu chytit loď do Brém, kde přesedneme na parník do New Yorku."

Maxim Šapošnikov možná věděl, jak to chodí v Moskvě, ale taky moc dobře věděl, jak to chodí na světě. Pár z Nikitských věží se dvěma naditými kufry mířící do Brém na parník do Států mohl znamenat jediné – že nazrál čas někoho oškubat.

„Á, život na moři," pronesl Šapošnikov s nostalgickým úsměvem, přestože ho v životě neviděl. „Už máte koupené palubní lístky…?"

„Obávám se, že nemáme ani jízdenky na vlak."

Šofér nadmul hruď a narovnal si čepici.

„Tak to se na vás usmívá prozřetelnost, dobrý pane. Náhodou totiž znám člověka, co vám zařídí vhodné kupé, a dalšího, co vám obstará vhodnou kajutu na lodi."

To byla v zásadě pravda! V dobách, kdy Šapošnikov jezdil se zbožím, poznal celou řádku chlapů, kteří teď měli na povel ruské doky a nádraží.

Na nádraží se Šapošnikov předvedl jako dokonalý komorník. Obstaral Irině pohodlné místo a šálek čaje. Představil Puškina prodejci jízdenek (který jim zařídí prvotřídní kupé v lůžkovém vozu) a hlavnímu průvodčímu (který jim zařídí prvotřídní stůl v jídelním vozu). Navíc se spojil s přáteli v Leningradu, aby se ujistil, že cestou do Ameriky jim prvotřídní personál obstará prvotřídní jízdenky, nosiče a kajuty. A ve všech případech Puškina navedl, jak těm, kdo jim tak posloužili, nejlépe projevit vděk.

Jejich postup byl díky tomu čím dál hladší a 24. října 1929 Puškin s Irinou dorazili do Brém a přešli po nástupním můstku. Siréna třikrát mocně zatroubila, na doky se snesla sprška konfet, u zábradlí lidé mávali klobouky a parník se vydal na moře – přesně ve chvíli, kdy začala hodnota akcií na newyorské burze prudce klesat.

15.

Irina se v sobě vyznala. Nejenže věděla, čeho je schopná, také si uvědomovala, co musí udělat a kdy se do toho má pustit. Jenomže netušila, že bude trpět mořskou nemocí. Jakmile to s nimi na moři poprvé zahoupalo, zmocnil se jí pocit, jako by se jí do žaludku proplazil had a teď se tam neúnavně kroutil. A tak většinu cesty přes Atlantik strávila odměřováním vzdálenosti mezi polštáři na posteli a porcelánovou mísou toalety.

Puškin se nabídl, že zůstane u jejího lůžka se studenou, mokrou žínkou. Irina si nicméně velmi dobře uvědomovala, že s manželovou neúnavnou pozorností by jí plavba připadala nekonečná, takže ho vystrkala z kabiny a trvala na tom, ať se neomezuje a užívá si na lodi od přídě po záď.

Přirozeně si užíval nekonečné výhledy, jídla o čtyřech chodech a jazzovou kapelu u baru. Ale ze všeho nejvíc ho těšil personál zaoceánského parníku. Puškinovi se zdálo, že na každého pasažéra na palubě čekali dva členové posádky, kteří se dychtili postarat o jeho pohodlí. Na nižších palubách to byli pokojské, plavčíci a stevardi. V jídelní kajutě obsluhovali vrchní, servírky a chlapík s vysokou bílou čepicí, který krájel hovězí. Na horních palubách pak čekali vychovaní mladíci, kteří vám podrželi židli, a vychované slečny, které vám nosily čaj. A ke své bezbřehé radosti měl Puškin spoustu příležitostí ukázat každému jednomu z nich, jak si jich váží. A to až tak, že když Puškin s manželkou o pět dní později v sedm ráno vystoupili v New Yorku, žádného nosiče nepotřebovali, protože jeden z jejich kufrů zel prázdnotou.

16.

„Prázdný!“ křičela Irina na manžela v přístavním terminálu na západní straně Manhattanu. „Je prázdný!“

Puškin jí začal vyjmenovávat všechny ty milé lidi, kteří mu během plavby z Moskvy do New Yorku tak ochotně vypomohli, a ona na něj užasle zírala. Ohromeně. Nevěřícně. Copak by někdo příčetný na prahu cizí země rozdal malé jmění těžce vydělaných peněz smečce přívětivých vlků? Kdo by něco takového udělal?

Irina našla odpověď okamžitě: *Muž, kterého si vzala. Ten by to udělal.*

Ach, jak krásná byla představa, že se její manžel změnil; že se z něj po desetiletích bezcílného bloumání světem stal cílevědomý a vynalézavý muž; a že přece jen nepochybila, když se za něj provdala. Sladká představa. Pocukrovaná představa z nadýchaného těsta, politá čokoládou a plněná krémem.

Ale takové proměny nejsou neslýchané, skočil jí do toho soucitný hlásek v hlavě. *Copak se člověk nemůže změnit?* Namísto odpovědi Irina vyštěkla na manžela: „Copak může rybě narůst peří?“ Pak bez dalšího slova vyšla ven.

„Copak můžou želvě narůst kly?“ ozval se ještě z ulice její hlas, zatímco si to ve svém okamžiku prozření už mašírovala po přístavišti. „Copak může motýlovi narůst plnovous?“ Byla tím zvěřincem selského rozumu tak pohlcená, že se skoro nedívala, kam jde, až nakonec prošla pod vyvýšenými kolejemi a vstoupila do drsných uliček Lower West Side.

„Co si teď počnu?“ zeptala se do prázdna.

Když ale dorazila na křižovatku Desáté avenue a Šestnácté ulice, zastavila se. Několik kroků před ní se o zeď opírala osamělá žena v košili kouřící cigaretu a přes ulici před zavřenými vraty do skladiště popocházel houf lidí. Dokázala si je zařadit podle otrhaného oblečení a odhodlání ve tváři. Od továrních dělníků v Moskvě se tahle sebranka lišila jen v tom, že to byla směska lidí z celého světa. V jejich řadách se našli Afričani i Asiaté, Němci i Italové, Irové i Poláci. Irina přemýšlela, kde se to nachomýtla, a tak zvedla hlavu a na střeše budovy spatřila zlatý disk velký jako slunce.

Najednou se vrata rachotivě zvedla a ven vyšel muž v kšandách a v doprovodu dvou ozbrojených hlídačů. Všichni dělníci začali jako jeden muž křičet a mávat rukama. Předák si je chvíli prohlížel a pak začal ukazovat.

„Tenhle, tamta. Tamhleta, tamten.“

Vybrané hlídači mávnutím přivolali dovnitř – dostalo se jim té výsady, že budou moct celý den tvrdě pracovat –, zatímco ostatní museli spolknout zklamání, stejně jako předtím spolkli pýchu.

Dveře se s hlasitým bouchnutím zavřely a zahálející žena v košili se odlepila od zdi. Cigaretu zahodila na zem a začala rozdávat letáčky každému proletáři, který ji míjel, a drmolila přitom pár naléhavých vět. Někteří dělníci si letáček při chůzi zběžně prohlédli, další ho strčili do kapsy, ale spousta ho prostě upustila na zem. Ulicí zadul poryv větru, jeden letáček vyletěl do vzduchu a spadl Irině k nohám.

Nedokázala na něm přečíst jediné slovo, ale zprostředka textu na ni neupíral odhodlaný a moudrý pohled nikdo jiný než Vladimir Iljič Lenin, přesně ten muž, který jí ani ne před týdnem připomněl, že revoluce v Rusku měla být jen začátek.

Irina přejela pohledem odcházející vzorek světových občanů, a vida, objevila mezi nimi dvě mladé ženy v šátcích, které znala z domova. Přeběhla ulici a zavolala na ně.

„Hej! Sestry! Mluvíte rusky?“

Ženy se zastavily.

„Mluvíme.“

„Zrovna jsem dorazila do Ameriky. Co je tohle místo zač?“

„To je Národní pekárna sušenek,“ odpověděla jedna a druhá prostě jen ukázala na střechu.

Irina sevřela letáček v obou rukách a dívala se, jak ženy následují své druhy do srdce města. Pak znovu vzhlédla k obřímu sušenkovému slunci, které se tyčilo nad budovou, a přestože byla zatvrzelá ateistka, najednou přesně věděla, proč ji sem Bůh přivedl.

17.

Ale co bylo s naším starým přítelem Puškinem?

Když Irina vykráčela z přístaviště, předpokládal, že se rychle zorientuje, vydá se do města, najde jim nový byt a pak se pro něj vrátí, stejně jako tehdy první den v Moskvě. A tak čekal. Vzhledem k tomu, kolik tudy procházelo lidí, chápal, jak je důležité zůstat tam, kde ho Irina nechala, aby ho po návratu našla.

V následujících hodinách si jeho spolucestující posbírali zavazadla a přivítali se s rodinami, taxíky přijížděly a zase odjížděly, nosiči se rozprchli a přístavní terminál se vyprázdnil, ale po Irině nebylo ani vidu, ani slechu. V jednu chvíli se Puškinovi zdálo, že ji vidí rozhlížet se na mole, jako by si nebyla jistá, kde je. „Irino!“ zavolal na ni a vyběhl ven. „Irino, Irino!“ Ale když ji vzal za rameno, ukázalo se, že je to nějaká cizí paní, jenom byla oblečená jako jeho žena. Puškin se zklamaně vrátil na své místo a zjistil, že místo dvou kufrů tam stojí jen jeden – ten prázdný, jak jinak.

Napadlo ho, že si nějaký znavený cestující omylem vzal špatné zavazadlo, a tak se vrátil na molo, kde si skutečně povšiml

muže v klobouku, jak odchází s kufrem, který vypadal jako ten jeho.

„Promiňte," zakřičel Puškin na toho muže, který zrovna přecházel rušnou ulici. „Promiňte!"

Nevypadalo to, že by ho muž slyšel, a tak Puškin počkal, až pojede míň aut, a rozběhl se za ním. Na prvních dvou křižovatkách ještě muže s kufrem viděl, ale když dospěl ke třetí, ztratil se mu z dohledu. Puškin se zastavil a rozhlédl se na obě strany – právě včas, aby viděl muže s kloboukem přecházet přes bulvár protínající ulici a zahnout do průchodu. A tak Puškin ulici přeběhl a zahnul – jen aby se zničehonic octl uprostřed Times Square s jeho blikajícími poutači, rachotící podzemkou a troubícími automobily, kde se všemi směry procházelo na tisíc mužů, každý do jednoho v klobouku. Puškin v panice proběhl bulvárem, pak se ho zmocnily pochyby a otočil se nazpátek. Z dohledu se mu ale neztratil jenom kufr, ale i průchod, ze kterého se vynořil. Jinými slovy se ztratil.

Puškin ucítil, že má na krajíčku, a pokusil se napodobit vyrovnanost, jakou by jistě projevil jeho přítel Litvinov. Pak si zamumlal něco o dvou poschodích dolů a třech nahoru a nechal se spolknout davem.

Ve všech moskevských frontách se o Puškinovi vědělo, že si potrpí na architekturu, ale cestou po Broadwayi si všech těch říms skoro nevšímal. Na Herald Square nezvedl oči k nadzemnímu průchodu, který spojoval obchodní dům bratrů Gimbelových s vedlejší budovou. Na Madison Square si neprohlédl svérázně zkosený půdorys Flatiron Building. A když v pět odpoledne vstoupil do parku u radnice, na Woolworthův mrakodrap se, přestože to donedávna byla nejvyšší budova na světě, ani nepodíval!

Zato si všiml, jaká je mu zima a jaký má hlad. Zhroutil se na lavičku. Sice si do Ameriky prozíravě přibalil zimní kabát a šálu, ale obojí zůstalo v kufru – a na lodi se sice pořádně nasnídal, jenže od té doby už muselo uplynout nějakých dvanáct hodin. Jako na potvrzenou začala nedaleká zvonice odbíjet šestou.

Promnul si ruce a podupával, aby se zkusil trochu zahřát, pak si ale všiml, že naproti na lavičce sedí stařec v rozedraném

kabátě a snaží se upoutat jeho pozornost. Ukázal ke zvonici a něco Puškinovi řekl, pak ukázal opačným směrem.

„Obávám se, že nerozumím," řekl Puškin a truchlivě zavrtěl hlavou. „Anglicky neumím ani slovo."

Muž zřejmě pochopil, co chce Puškin zhruba říct, a se soucitným úsměvem přikývl. Pak vstal z lavičky, znovu ukázal směrem od zvonice a udělal na Puškina posunek, který očividně znamenal: *Pojď, kamaráde. Pojď se mnou.*

Puškin se starcovým úsměvem nechal přesvědčit a vydal se po Broadwayi za ním. Ušli jeden blok jižním směrem a pak muž ukázal na kostelní věžičku. Puškin si domyslel, že mají namířeno do kostela na večerní mši, aby utekli před zimou. U kostela ale minuli velké vyřezávané dveře a obešli ho dozadu. Tam už u dveří do sakristie trpělivě vyčkávala asi dvacítka otrhanců a vzduchem se začínala linout vůně kuřecího vývaru.

Puškin se bez váhání postavil na konec fronty. Vzápětí se však z nedaleké uličky vynořil další muž v potrhaném kabátě. Puškin zachytil jeho pohled a přátelsky na něj mávl, jako by chtěl říct *Tady to je. Tudy, kamaráde*, a pak se usmál. Stál totiž na konci fronty, ale věděl, že až dorazí nově příchozí, už to nebude konec fronty. Vlastně už to nebude žádný konec.

Balada o Timothym Touchettovi

1.

Několik let před koncem milénia seděl jistý Timothy Touchett v hlavní čítárně na pobočce Newyorské veřejné knihovny na Páté avenue a před sebou měl výtisk *Sebrané korespondence* Maxwella Perkinse. Co tohoto mladíka z bostonského předměstí v takto slunečné odpoledne přivedlo na toto majestátní místo? Nebo lépe, co ho vůbec přivedlo do New Yorku? Bylo to docela prosté, už v dětství si totiž usmyslel, že se stane proslulým romanopiscem. Jakmile pevně držel v rukou bakalářský diplom z vážené humanitní vysoké školy, zamířil tam, kde nesčetní velikáni za dne brázdili chodníky a po nocích pracovali. Nastěhoval se k Danovi, začínajícímu herci z Newyorské univerzity, který sháněl nového spolubydlícího do svého podnájmu v East Village. Našel si práci jako číšník v italské restauraci. Koupil si zápisníky, pera a také papír do psacího stroje, třebaže se tento příběh odehrává víc než deset let po nástupu osobních počítačů!

Mnoho mladých autorů by se v takové uspokojivé situaci bez průtahů vrhlo do rozbouřených moří vlastních ambicí, ve volných hodinách by splétali věty do odstavců a odstavce do stránek, mísili by vzpomínky a představy s bezprostředními

dojmy, dokud by jejich prvotina nebyla připravená na své zázračné vydání. Ovšem Timothy několik týdnů poklepával perem o psací stůl a pak se rozhodl, že než se do toho pustí naostro, slušelo by se, aby si nejprve prostudoval *návyky* svých hrdinů. Jak ke svému řemeslu přistupovali? Psali ráno, nebo v noci? Střízliví, nebo pod vlivem? Připravovali si detailní osnovy, nebo svůj text nechali rozvinout jako červený koberec před královským procesím?

„Všichni nejlepší skladatelé a architekti nejdřív studovali řemeslo mistrů a až pak se vydávali pátrat po vlastním neopakovatelném stylu…“ Tak nějak to aspoň Timothy vysvětlil Susie, abstraktní expresionistce, která vystudovala Oberlinskou vysokou školu a bydlela na stejném patře jako on.

Jenže když Timothy se sousedkou toto rozumné stanovisko sdílel, nebyl k ní zcela upřímný. Nebyl zcela upřímný ani k sobě. Neoddaloval psaní svého románu, aby si mohl nastudovat metodiku, ale ze strachu natolik temného a znepokojivého, že si ho skoro nedokázal přiznat – strachu, že nemá nic, co by mohl vyprávět.

Jen si vezměte, jak žili Timothyho hrdinové. Faulkner dospěl na segregovaném Jihu, v časech a na místě s vlastním idiosynkratickým jazykem a s přehršlí majestátních témat jako Rodina, Rasa a Půda. Hemingway byl novinářem a za první světové války řídil sanitku, načež se vydal lovit lvy do africké savany. A co Dostojevskij? Toho za jeho názory poslali na Sibiř. A ne metaforicky, aby bylo jasno. Posadili ho na vlak a opravdu ho odlifrovali na Sibiř. Na tu, kde jsou stepi a sníh! V jednu chvíli ho dokonce postavili před popravčí četu, jen aby v poslední minutě dostal od cara milost. Jak by vůbec někdo mohl napsat důstojný, významný román, když ta největší újma, jakou utrpěl, zahrnovala jarní sekání trávníků, podzimní hrabání listí a zimní odhazování sněhu? Považte, vždyť Timothyho rodiče se ani neobtěžovali propadnout alkoholu nebo zažádat o rozvod.

Existuje snad krutější ironie, než když bohové vnuknou mladíkovi sny o literární slávě a pak ho nenechají vůbec nic zažít? Ale jak už bylo řečeno, tohle tajemství si Timothy ne-

připouštěl ani sám před sebou. A tak každé ráno v deset hodin zamířil do knihovny, kde odkládal psaní románu a místo toho studoval návyky druhých.

Nutno podotknout, že číst sebranou korespondenci není totéž jako číst román. Nedá se mluvit o žádném prostředí, nedochází k jadrným slovním přestřelkám, nejsou tu žádné nástroje zápletky vzbuzující touhu otočit na další stránku. Číst jeden dopis za druhým vyžaduje jak trpělivost, tak pozornost, dvě vlastnosti, které Timothymu zkrátka a dobře nebyly vlastní.

Jak si tak seděl v knihovně a skláněl se nad faksimilí dopisu F. Scotta Fitzgeralda, místo aby si dělal poznámky o jednotlivých aspektech literárního řemesla nebo se pokoušel rozvést vlastní slibné nápady, Timothy se přistihl, že pořád dokola kopíruje Fitzgeraldův podpis, zatímco se minutová ručička na hodinách čítárny nezvratně řítí vstříc věčnosti.

„Vidím, že si také považujete pana Perkinse."

Timothy překvapeně vzhlédl a po své levici zpozoroval malého stařík v nepadnoucím obleku. Muž ukázal na Timothyho zápisník.

„Asi píšete disertaci?"

„Ne," odkašlal si Timothy a nonšalantně svůj výtvor zakryl loktem. „Jsem spisovatel."

„Aháá," protáhl stařík uznale. „Výtečně. Mohu?"

Nečekal na odpověď, posadil se a patřičně tlumeným hlasem se Timothyho zeptal, co si o onom slavném redaktorovi myslí. Ukázalo se, že stařík Timothyho názory zajímají, a dokonce jich mnoho sdílel. Ba co víc, vybavil si příhodu, o níž Timothy dosud neslyšel: jak se Hemingway s Fitzgeraldem setkali v lobby hotelu Plaza. Pak vyprávěl, jak se on sám zrovinka tady u informačního pultíku setkal s mladým Philipem Rothem! Když se starý pán konečně zvedl k odchodu, poděkoval Timothymu za báječnou rozpravu a pak jako by zaváhal.

„Náhodou," prohlásil po chvilkovém zaváhání, jako by se přiznával k nějaké slabosti, „sám také působím v oboru."

Vytasil se s vizitkou:

Peter Pennybrook
Antikvář a dodavatel vzácných tisků
800 Lafayette Street
New York, New York

„Kdybyste třeba hledal práci, doufám, že se zastavíte. Mladík s takovými vlohami by se mi skoro jistě hodil."

Pan Pennybrook se vybelhal z čítárny a Timothy se zadíval na vizitku, kterou držel v ruce. Byla trochu ušmudlaná a měla oslí uši, jako by ji její pán nosil v peněžence o několik měsíců déle, než by se slušelo. V protřelém Newyorčanovi by to zaselo semínko pochybností. Jenže Timothy nikdy žádnou vizitku nedostal, a tak ucítil jen závan příznivého větru. V tu ránu si umínil, že antikvariát pana Pennybrooka navštíví hned v pondělí ráno.

Nebo možná v úterý odpoledne, aby nevypadal tak dychtivě...

2.

Nastalo úterý a Timothy, plný vzrušení z nadcházející návštěvy u pana Pennybrooka, kráčel po Lafayette Street. Timothy sice nebyl protřelý obchodník, i tak ale chápal, že z něj práce v knihkupectví boháče pravděpodobně neudělá; takovéto zaměstnání ho nicméně lákalo z *uměleckých* důvodů. To bylo tak: herec Dan si vydělával na chleba jako uvaděč v Public Theater a abstraktní expresionistka Susie pracovala jako recepční v Galerii Lea Castelliho. Tudíž se Dan i Susie ponořili do svého uměleckého *prostředí*. Pět dní v týdnu prokazovali své profesi loajalitu tím, že neochvějně plnili zcela prozaické úkoly za zcela prozaickou mzdu – a zároveň strategickou osmózou obohacovali svoje tvůrčí cítění. O sobotních večerech se Timothyho kroužek přátel scházel v místní hospodě, a jak báječné historky z předních linií svých oborů tam Dan i Susie vyprávěli, zmiňovali nejen poslední umělecké trendy, ale i některé ze současných špiček v oboru – které viděli na vlastní oči! Zato když se někdo na práci

v restauraci zeptal Timothyho, pokaždé mu studem zahořely tváře.

Ale co kdyby pracoval v knihkupectví?

Ne náhodou se třeba básníkům po staletí přezdívalo veršotepci. Básnické řemeslo si vyžaduje úplně stejně specializovaný výcvik a tělesnou vytrvalost, jaká se žádá od kovotepců. Seriózní básník se potí u výhně vlastní představivosti, stloukaje věty na kovadlině jazyka a tak dál. Kde jinde by si měl začínající spisovatel vydělávat na chleba než přímo v kovářově dílně? S takto vystupňovaným cílem dorazil Timothy k antikvariátu pana Pennybrooka, a když vešel dovnitř, zjistil, že je to tam přesně takové, jak doufal, a ještě lepší. Tedy menší.

Z hlediska rozlohy nebyl antikvariát o moc větší než byt, který si Timothy pronajímal v East Village. Police, vyrobené z borovicových fošen v době vietnamské války, byly stejně zažloutlé a zvlněné jako knihy, které na nich stály. V přední části obchůdku se nacházel malý pult, kde mohl prodavač namarkovat nákup, zatímco vzadu stál starý dubový stůl pana Pennybrooka a prosklená vitrína s prvními vydáními a dalšími vzácnostmi.

„Vida, Timothy!“ zvolal pan Pennybrook, když vzhlédl od jakési tlusté knihy. „Tak jste si ke mně našel cestu. Že by vás můj návrh zlákal? Obávám se, že vám nemohu slíbit příliš velký plat, ale zato vám mohu nabídnout báječný přístav pro muže, který touží vyplout na literární moře.“

A protože by to Timothy sám lépe nepodal, na místě nabídku přijal.

3.

V den nástupu pan Pennybrook Timothyho oficiálně provedl, dal si záležet, aby mu ukázal, kde přesně v tom malém labyrintu polic končí životopisy a začínají historické publikace, kde historické publikace přecházejí v detektivky a kde detektivky střídá zlatá éra vědecko-fantastické literatury. Naučil ho zacházet s pokladnou a s nádechem obřadnosti mu předal jeho vlastní

klíče, aby mohl otevřít, kdyby pan Pennybrook někdy přišel pozdě. V zásadě dal Timothymu najevo, že to tam „má k dispozici". Dokonce ho vybídl, že si má s sebou brát zápisník, aby se mohl věnovat svému poslání, kdykoliv v obchodě zavládne klid.

Timothy ho vzal za slovo a o pár dní později si přinesl svůj zápisník, a zrovna si načrtával předběžné obrysy potenciální povídky, když se u jeho stolu zjevil pan Pennybrook.

„Trochu jsem se bál, Timothy, aby vám pracovní nároky nebránily v uměleckých ambicích. Tolik mě blaží, když vidím, jak se činíte s perem!" Aby to zdůraznil, lehce se dotkl stránky, na kterou Timothy psal, a pak se odmlčel.

„A není to náhodou ten zápisník, do kterého jste si psal při našem seznámení?"

Když mu to Timothy potvrdil, pan Pennybrook zaváhal.

„Hrozně nerad se vtírám, ale tehdy v knihovně mi nemohlo uniknout, že jste podle všeho opisoval jméno pana Fitzgeralda…"

Timothyho ruměnec to beze slov potvrdil.

„Mohu se podívat?"

Timothy nalistoval stránku s autorovými podpisy, ale brzy se ukázalo, že se nemá zač stydět. Protože pan Pennybrook s netajeným uznáním nahlas vydechl.

„Páni, to je výborné, Timothy. Opravdu působivé. Vážně se vám to povedlo vystihnout, chlapče." Pan Pennybrook ukázal na propletené smyčky písmene *S*. „Úplně vidíte, jak nadšený byl Fitzgerald z raných úspěchů. A tady ty kudrlinky na obou *F*, ty zase odrážejí, jak na vrcholu slávy hýřil. A ten sklon koncového *d*, to je taková předzvěst nastávajících útrap…"

Pan Pennybrook potřásl hlavou, snad nad Fitzgeraldovým osudem, či Timothyho umem.

„Tenhle konkrétní podpis," vysvětlil mu Timothy, „byl v dopise Perkinsovi z doby, kdy se Fitzgerald protloukal v Hollywoodu a Zelda byla v ústavu v Asheville v Severní Karolíně."

„No ano, jistě," pokýval pan Pennybrook hlavou. „Úplně to z toho čiší. Úplně."

Timothyho to povzbudilo a nemohl si pomoct. Nalistoval o několik stránek dozadu, kde měl podobnou studii Hemingwayova podpisu, z období zhruba kolem roku 1925.

„No ne, Timothy!“ Panu Pennybrookovi se ve tváři rozzářil úsměv příjemného překvapení. „Jen se podívejte na to *y*! Dokonale se vám povedlo zachytit nadhazování mušky ve druhé části ‚Velké řeky se dvěma srdci‘.“ A ta skloněná *i* vyloženě evokují kopí trčící z býčích zad.“

Pan Pennybrook znovu s úsměvem potřásl hlavou a na znamení, že je rozhovor u konce, dvakrát poklepal na stůl. Když se však otočil, místo aby se vrátil ke stolu, zarazil se a zadíval se na projíždějící auta. Pak, jako v odpověď na nevyslovenou otázku, smutně zavrtěl hlavou a řekl: „To přece nemůžu.“

„Co se děje, pane Pennybrooku?“ zeptal se trochu znepokojeně Timothy. „Můžu pro vás něco udělat?“

Antikvář se opět otočil a pohlédl svému zaměstnanci do očí.

„Já vám nevím, Timothy. Možná ano. Možná ano.“

S tím přešel k prosklené vitríně v zadní části obchodu a o chvíli později byl zpátky. Opatrně položil na Timothyho stůl výtisk modré barvy. Bylo to první vydání *Dvaačtyřicáté rovnoběžky* od Johna Dos Passose, trochu ohmatanější, ale se skoro nedotčeným původním přebalem. Pan Pennybrook položil ruku na obálku a vysvětlil Timothymu, že má vážně nemocného přítele. Je v podstatě na smrtelné posteli. A tenhle přítel od mládí zbožňuje Dos Passose a v průběhu let se mu podařilo nasbírat podepsaná první vydání jeho knih.

„Má všechno, tedy až na *Dvaačtyřicátou rovnoběžku*.“

Pan Pennybrook si povzdechl.

„Tak si říkám, Timothy, jestli byste tenhle výtisk nebyl ochotný podepsat místo pana Dos Passose…“

Timothy překvapeně vzhlédl.

„Myslíte jeho jménem?“

„Já vím, já vím,“ pokýval pan Pennybrook smutně hlavou. „Za normálních okolností by mě něco takového ani nenapadlo. Ale pro Edwarda by tolik znamenalo, kdyby měl první vydání téhle knihy, a Dos Passosovi by to bylo *úplně* jedno…“

Pan Pennybrook vycítil Timothyho váhání, a tak přešel dozadu k vitrínce a tentokrát se vrátil s výtiskem *Čtrnácté kroniky*, výboru z autorových dopisů a deníkových zápisků. „John Dos Passos byl svědomím národa, líčil americké nespravedlnosti.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Stůl pro dva.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.